

правового акту, який би зазначав особливості розміщення тимчасово вільних залишків коштів місцевих бюджетів на депозитних рахунках у банках. Тому необхідно розробити та затвердити нормативно – правовий акт, який регулював би порядок здійснення депозитних операцій з коштами місцевих бюджетів. В даному нормативному документі доцільно і передбачити заходи з недопущення незаконного зростання залишків коштів на рахунках місцевих бюджетів та їх розміщення на депозитних рахунках. Залишки коштів на рахунках не повинні виникати в результаті невиконання чи невчасного виконання бюджету за видатками, зокрема це стосується перерахування міжбюджетних трансфертів.

Розміщення коштів місцевих бюджетів на депозитних рахунках в банках повинно відбуватися за допомогою конкурсного відбору банку. Однак як правило в переважній більшості чим надійніший банк, тим менші відсоткові ставки, і як правило менша ступінь ризику втрати коштів. Але це не означає що кошти повинні бути розміщені за найнижчою ставкою у даному регіоні.

Підсумовуючи варто зазначити, що розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на депозитних рахунках у банках є позитивним явищем у діяльності місцевих органів влади, що свідчить про ефективне управління наявними коштами, а також доводить зацікавленість місцевої влади в додаткових джерелах фінансових ресурсів. Однак для уникнення непорозумінь та зловживань у даному процесі необхідно зазначені вище проблеми вирішити на законодавчому рівні.

Література:

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" №280/97-ВР від 21.05.07 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24.
2. Розпорядження КМУ №308 від 23.05.2007 р. "Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів" доступно з [http:// www. minfin. gov. ua](http://www.minfin.gov.ua).
3. Лист Державного казначейства України Міністру фінансів України Азарову М. Я. №2.6-03/447-12940 від 25.10.2007 р.

Савчук Світлана

Викладач кафедри фінансів

СВІТОВИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ

Однією з найважливіших проблем фінансової системи України є вдосконалення міжбюджетних відносин, розподіл фінансових ресурсів держави, розмежування видатків і доходів між бюджетами, реальне наповнення доходами бюджетів всіх рівнів.

Ось чому для нас є важливим і цікавим дослідження багаторічної практики міжбюджетного вирівнювання в інших країнах. Відповідно до політичного устрою

країни, з її адміністративно-територіальним розподілом, складається той чи інший тип бюджетної системи. Загалом виокремлюють два типи бюджетних систем – унітарну і федеративну. Однак виникають ситуації, коли оголошена федеративною система функціонує як унітарна і навпаки. В унітарній країні відповідно до конституційного устрою остаточне рішення приймає центральний уряд або його представники на різних рівнях бюджетної системи. Однак протягом останніх десятиріч у більшості країн з таким устроєм інтенсивно відбувається процес децентралізації, надання щораз більшої самостійності (в тому числі й в бюджетних питаннях) регіональним урядам та органам місцевого самоврядування.

Як свідчить світовий досвід федеративних держав, виділяються дві моделі федеративних міжнародних відносин. Перша – дуалістична модель, або модель двох рівноправних партнерів – федеративного центру і суб'єктів Федерації, що діють незалежно в межах своїх повноважень, і в якій повноваження місцевого самоврядування значною мірою визначаються суб'єктом Федерації. Друга – корпоративна модель, згідно якої місцеве самоврядування є третім рівноправним партнером, а функції різних бюджетних рівнів тісно переплітаються. Перша модель характерна, наприклад, для Канади, США і Індії, а друга – для Німеччини, Бразилії і скандинавських країн. Специфіка моделі міжбюджетних відносин в більшості визначає форми та інструменти бюджетного вертикального і горизонтального вирівнювання.

Дуалістична модель характеризується наступними особливостями: з трьох головних функцій державних органів влади і управління – макроекономічної стабілізації, перерозподілу національного доходу і виробництва державних товарів і послуг (звичайно остання називається функцією розподілу ресурсів) – перші дві частіше всього відносяться до сфери діяльності центрального уряду, а третя ділиться між трьома рівнями влади, але рахується найважливішою в діяльності субнаціональних урядів, що в цілому відповідає оптимальній теоретичній моделі бюджетного федералізму.

Яскравим прикладом дуалістичної моделі організації бюджетно-податкової системи є американська система бюджетного федералізму, що характеризується великим ступенем незалежності регіонів від центру і мінімізацією його перерозподільчих функцій. Така система сформувалася в результаті традиційного прагнення штатів до фінансової самостійності. У США впродовж всієї історії і особливо в останні десятиліття був вироблений достатньо ефективний механізм державного управління вирівнювання міжрегіональних бюджетних диспропорцій, основними компонентами якого є: бюджетне самофінансування штатів і система фінансування федеральних цільових програм. Реалізація цього принципу забезпечується рівними правами штатів і федеральних органів влади в бюджетній сфері.

В результаті до теперішнього часу в США склалася вельми ефективна система самофінансування місцевих органів влади: 92,3% доходів штатів складають власні доходи, 88,6% з яких – регіональні податки. Таким чином, регіональні бюджети США в своїх фінансових коштах менш ніж на 12% залежать від федерального уряду. Розподіл податкових джерел і широкі права штатів і муніципалітетів у сфері оподаткування заклали основу вертикальної збалансованості бюджетної системи США.

Для корпоративної моделі міжбюджетного вирівнювання характерними ознаками є порівняно ширша участь регіональної влади в перерозподілі національного доходу і макроекономічної стабілізації, що веде до тіснішої бюджетної співпраці регіональних і центральних державних структур; підвищення ролі регіональної влади в системі розподілу податкових доходів, у тому числі і національних; активна політика горизонтального бюджетного вирівнювання, підвищена відповідальність центру за стан регіональних фінансів, за рівень соціально-економічного розвитку територій, що веде до посилення контролю з боку центру і деякого обмеження самостійності регіональних органів влади; в крайньому випадку це може виражатися у високому ступені централізації управління.

У розвинутих країнах бюджетне вирівнювання має різні види і здійснюється за допомогою різних способів – як шляхом перерахування коштів, так і "пільговим оподаткуванням". При цьому бюджетне вирівнювання в кожній країні має свої особливості. В одних країнах використовують тільки метод перерахування коштів (наприклад, у США); в інших – перерахування коштів і пільги в оподаткуванні складають приблизно рівну частку фінансової підтримки (Канада); в деяких переважають лише пільги в оподаткуванні (Франція).

У Франції на національному рівні завдання бюджетного вирівнювання вирішуються децентралізовано. Це повністю покладено на місцеву владу, якій заборонено затверджувати бюджети з дефіцитом. Але для цього створені необхідні умови. Окрім високого рівня власних доходів в місцевих бюджетах (50% і більш) проводиться відшкодування додаткових витрат (компенсацій) у зв'язку з передачею повноважень зверху вниз, а також за допомогою податкових пільг, що встановлюються державою. Частина компенсацій (близько половини) здійснюється у вигляді передачі на місця деяких видів податків (зборів). Разом з тим, визначені достатньо високі межі для підвищення на місцях податкових ставок (територіальні податкові надбавки), що не викликає потреби в множинності місцевих податків.

У Канаді провінції і землі розвинені неоднаково і тому мають в своєму розпорядженні різні доходи для надання державних і суспільних послуг. Федеральні засоби дозволяють забезпечувати достатній рівень суспільних благ і послуг незалежно

від місця проживання канадських громадян. Федеральний центр надає провінціям і землям істотну допомогу, особливо у сфері охорони здоров'я і освіти, соціальної допомоги і суспільних послуг. Перша з програм направлена на зміцнення систем охорони здоров'я і освіти, а також систем надання соціальної допомоги і суспільних послуг в провінціях і землях. Цей вид допомоги передбачає перерахування коштів і пільги в оподаткуванні. При пільговому оподаткуванні федеральний уряд знижує ставки своїх податків, щоб провінції і землі могли підвищити свої ставки оподаткування.

Механізм міжтериторіального вирівнювання в Німеччині припускає передачу на користь "слабких" земель частини податкових надходжень тими землями, у яких середньодушовий податковий потенціал вище середнього рівня по всіх землях. В той же час в оцінці системи бюджетного вирівнювання, що склалася, у ФРН є, природно, відмінності, перш за все у земель-реципієнтів і земель-донорів. Принципову важливість має той факт, що федеральні засоби вирівнювання у ФРН йдуть не тільки на поточні потреби, але й на інвестиції, тобто не просто "проїдаються", а розширюють власний економічний і фінансовий потенціал землі-реципієнта.

На відміну від приведених вище прикладів організації бюджетної системи держав, що функціонують на принципах «бюджетного федералізму», держави з високоцентралізованими фінансами і обмеженим «податковим суверенітетом» вирішують проблему міжрегіонального вирівнювання за допомогою надання «особливого бюджетного режиму» окремим регіонам. Так, наприклад, в Австралії існує район, якому надані на постійній основі особливі податкові привілеї. Цим районом є Північна територія, в якій у зв'язку з високою часткою корінного населення і його особливими проблемами введений особливий бюджетний режим. З 1978 року Північна територія отримала статус самоврядної, що надає їй повноваження по здійсненню витрат і збору податків, який наближає її до суверенної держави. Згідно «Закону про самоврядування Північної території», всі її податкові надходження, позики і інші доходи мають статус державних коштів для покриття її витрат. Субсидія для цього регіону розраховується так само, як і для інших: спочатку визначаються потреби в бюджетних витратах, потім від них віднімаються податкові доходи регіону, і у результаті виходить необхідна сума трансферту. Крім того, стосовно Північної території при розрахунку необхідних витрат враховується безліч компонентів, що відображають її особливі умови: віддаленість, низьку щільність населення, його незвичайно молодий склад і т.д.

Таким чином, в багатьох країнах з розвинутою ринковою економікою проводиться достатньо успішна фінансова політика міжрегіонального вирівнювання, основними механізмами якої є регіональна податково-бюджетна і структурно-

інвестиційна політика.

Аналізуючи досвід світової практики побудови бюджетних систем, на нашу думку, доцільно його використовувати в Україні залежно від рівня централізації. Причому за основну ознаку, яка визначає ступінь централізації, доцільно прийняти рівень повноважень у сфері розподілу фінансових ресурсів, оскільки ні окремо взята людина, ні регіон не можуть стати самостійними і незалежними, якщо не мають власних коштів.

Децентралізація в системі державних фінансів має свої плюси і мінуси, які проявляються залежно від чинників внутрішньої та зовнішньої політики.

Органи влади на місцях, як правило, ліпше знають інтереси, потреби людей, проблеми регіонів загалом і в змозі забезпечити їх нормальне вирішення. Тому децентралізація державних фінансів дає змогу ефективніше враховувати потреби суспільства загалом і мінімізувати адміністративні витрати на їх задоволення. До того ж передача прав, а разом з ними відповідальності місцевим органам влади за вирішення соціально-економічних проблем дає їм змогу здійснювати контроль за виконанням конкретних місцевих програм.

Але, як засвідчує практика, подібна автономія місцевих органів влади не позбавлена недоліків. Суть одного з них полягає у зростанні витрат на утримання апарату управління. До того ж, у місцевих керівників з'являється більше можливостей для корупції, прихованого або відвертого лобіювання місцевих і приватних програм на шкоду загальнонаціональним або регіональним інтересам.

Ступінь вияву переваг і недоліків децентралізації істотно залежить від повноважень і функцій місцевих органів влади у витрачанні коштів, отриманих як централізовано, так і з власних податкових та інших надходжень.

На нашу думку, в умовах ринку рівень централізації доцільно встановлювати залежно від потреб економічної стабілізації соціально-економічного становища регіонів, тобто делегувати регіональній владі певні повноваження і встановити відповідальність за соціально-економічний розвиток територій.

В Україні такої стабільності поки не досягнуто, і процес децентралізації економіки супроводжується розбалансуванням бюджетної системи, формуванням кризових і відсталих регіонів, збільшенням соціально незахищених верств населення. Одночасно можна вважати, що процес децентралізації сприяє зростанню відповідальності та ініціативи, розширенню повноважень органів влади у фінансовій сфері і, зрештою, дає їм змогу ефективніше управляти економікою і стимулювати її зростання.

Література:

1. Бежаев О. Г. Межбюджетные отношения: теория и практика реформирования. – М.: Экзамен, 2004. – 128 с.
2. Бетин О. И. Системные механизмы управления межбюджетными отношениями. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 256 с.
3. Годин А. М. Бюджет и бюджетная система: Уч. пос. – Дашков, 2005. – 340 с.
4. Вышегородцев М. М. Управление бюджетом: Курс лекций. – М.: Дела и сервис, 2006. – 160 с.
5. Подбарина И.В. Межбюджетные отношения и бюджетное регулирование // Финансы. – 2004.–№10. – С.17–19.
6. Савчук С. В. Бюджетний федералізм: досвід зарубіжних країн // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія Економіка. – Спецвипуск 22. – Частина 1. – 2007. – С. 150–154.
7. Слухай С.В. Фінансове вирівнювання на рівні територіальних громад – досвід ФРН // Фінанси України. –2002. –№5. – С. 42–53.
8. Хиви Джери Финансы местных органов власти в США // Финансы. – 1995 г. – №10.
9. Ходорович Л.В. Проблемы межбюджетных отношений в Российской Федерации // Финансы. – 1995.– №10. – С.15–20.
10. Христенко В.Б. Межбюджетные отношения и управление региональными финансами: опыт, проблемы, перспективы. – М.: Дело, 2002. – 608 с.
11. Чечетов М.В., Чечетова Н.Ф., Бережна А.Ю. Бюджетний менеджмент: Навчальний посібник. В 2-х ч. Ч. 1.– Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2004, – 560 с.

Володимир Свірський

Аспірант кафедри фінансів

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ НА РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

*«Фінанси є могутнім фактором в
економічному і політичному житті»*

І. Х. Озеров

Забезпечення умов для нарощення якісних та кількісних параметрів обсягів виробництва у всіх галузях вітчизняної економіки є одним із ключових завдань економічної політики держави в умовах постперехідного періоду. Очевидно, що в сучасних умовах виконати таке завдання можна лише за умови досягнення конкурентоспроможності української економіки. Для цього слід здійснити цілий комплекс заходів з модернізації виробничих потужностей, оновлення технологічної бази, підвищення продуктивності праці тощо. Чільне місце у реалізації цього завдання займає фінансова система держави, а з'ясування її ролі у забезпеченні прискорення розвитку економіки держави є актуальним науковим завданням.

Важливу роль у теоретичному та емпіричному дослідженні проблематики функціонування фінансової системи у контексті її впливу на реальний сектор економіки відіграють праці зарубіжних вчених: З. Боді, Л. Григор'єва, А. Деміргуч-Канта, Р. Дорнбуша, М. Єршова, Л. Зінгалеса, А. Іларіонова, Р. Левайна, Р. МакКіннона, Р. Мертона, Р. Раджана, В. Сенчагова, Дж. Стігліца, Ю. Фами, Дж. Фінка, В. Фітдже-